

VOYAGA YETMAGANLAR O'RTASIDA DINIY RADIKALIZMNING OLDINI OLIHNING MILLIY QONUNCHILIK VA XALQARO TAJRIBA TAHLILI

Shodmonov Sarvar Najmidin o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi kursanti

Rahimxo'jayev Rustam Nishonxojayevich

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Jinoyatchilikka qarshi kurashish fakulteti

Nezkor qidiruv faoliyati kafedrası boshlig'i.

Annotatsiya: *Jamiyatda amalga oshirilayotgan islohotlarning rivojiga hissa qo'shadigan eng katta auditoriya yoshlar hisoblanadi, ularning sog'lom fikr, dunyoqarash va bilimga ega bo'lishlari davlatning kelajagini belgilab beradi. Ammo axborot zamonida yashayotganimiz va turli xil g'oyalarning tinimsiz kirib kelishi ayrim hollarda salbiy hodisalarga sabab bo'layotganligi ham sir emas. Bularning natijasini hozirda yoshlar orasida keng tarqalayotgan radikal g'oyalar, yoki diniy mutaassiblikka berilish holatlari misolida ko'rishimiz mumkin. Davlatimiz mustaqilligiga 35 yil to'lgan bo'lsa mustaqillikning dastlabki yillaridanoq davlatimiz jahon hamjamiyatiga moslashish, dunyoning rivojlangan mamlakatlari qatoriga kirish yo'lini tanlagan bo'lib ayni damda ham shu siyosat rivojlansa rivojlandiki to'xtab qolgani yo'q. Bu oqilona siyosatning kelajagiga yoshlarning radikallashuvi va yot g'oyalarga berilishi, jamiyatda yopiqlikning rivojlanishi, to'sqinlik qiluvchi omillar hisoblanadi. Yurtimizda voyaga yetmaganlarni radikallashib ketishining oldini olish uchun ko'plab qonun hujjatlari ishlab chiqarilgan. Ayniqsa so'ngi yillarda qabul qilingan qonunchilik hujjatlari, huquqni muhofaza qilish organlarining samarali harakatlari hamda xalqaro tajribalarni tadbiiq etish orqali radikallashuvni xavfi kamayib bormoqda. So'zimiz davomida voyaga yetmaganlarning radikalashishni oldini olishga qaratilgan milliy qonunchiligimiz va xalqaro tajribalar haqida batafsil ma'lumot beriladi.*

Kalit so'zlar: *voyaga yetmaganlar, radikallashuv, eksterimizm, terrorizm, profilaktika, milliy qonunchilik, xalqaro tajriba.*

Annotation: *The largest audience contributing to the development of ongoing reforms in society is the youth, whose healthy thinking, worldview, and knowledge determine the future of the state. However, it is no secret that we live in an information age, and the constant influx of various ideas is sometimes the cause of negative phenomena. The results of this can be seen in the example of radical ideas or cases of religious fanaticism, which are currently widespread among young people. Since the 35th anniversary of our state's independence, our state has chosen the path of adaptation to the world community and joining the ranks of the world's developed countries, and this policy continues to develop. The future of this rational policy is hindered by the radicalization of youth and their adherence to alien ideas, as well as the development of closed society. Numerous legislative acts have been developed in our country to prevent the radicalization of minors. The risk of radicalization is decreasing,*

especially through the implementation of legislative acts adopted in recent years, effective actions by law enforcement agencies, and international experience. During our speech, we will provide detailed information about our national legislation and international experience aimed at preventing the radicalization of minors.

Keywords: *minors, radicalization, extremism, terrorism, prevention, national legislation, international experience.*

Аннотация: *Самой большой аудиторией, вносящей вклад в развитие проводимых в обществе реформ, является молодежь, обладание ею здравым смыслом, мировоззрением и знаниями определяет будущее государства. Однако не секрет, что мы живем в информационное время и непрерывное проникновение различных идей в некоторых случаях становится причиной негативных явлений. Результаты этого можно увидеть на примере широко распространенных среди молодежи радикальных идей или случаев религиозного фанатизма. С первых лет независимости наша страна выбрала путь адаптации к мировому сообществу, вхождения в число развитых стран мира, и в настоящее время эта политика продолжает развиваться и не останавливается. Факторами, препятствующими будущему этой разумной политики, являются радикализация молодежи и подчинение чуждым идеям, развитие замкнутости в обществе. В нашей стране разработано множество законодательных актов для предотвращения радикализации несовершеннолетних. Особенно снижается риск радикализации за счет принятых в последние годы законодательных актов, эффективных действий правоохранительных органов и внедрения международного опыта. В ходе нашего выступления будет представлена подробная информация о нашем национальном законодательстве и международном опыте, направленном на предотвращение радикализации несовершеннолетних.*

Ключевые слова: *несовершеннолетние, радикализация, экстремизм, терроризм, профилактика, национальное законодательство, международный опыт.*

Bugungi globallashuv davrida dunyo mamlakatlari oldida turgan eng muhim tahdidlardan biri yoshlar orasida radikallashuvning kuchayib borayotganidir. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi, internet va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi ayrim yoshlarning turli ekstremistik va terroristik oqimlar ta'siriga tushib qolishiga sabab bo'lmog'da. Ayniqsa, diniy savodsizlik, ma'naviy bo'shliq, ishsizlik va ijtimoiy muammolar yoshlarning radikal g'oyalarga moyilligini oshirmog'da. Shu sababli radikallashuvning oldini olish bugungi kunda har bir davlatning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasida ham terrorizm va ekstremizmga qarshi kurashish, yoshlarni zararli g'oyalardan himoya qilish hamda diniy bag'rikenglikni mustahkamlash bo'yicha qator qonunlar va davlat dasturlari amalga oshirilmog'da.

Radikallashuv deganda shaxs yoki guruhning jamiyatdagi mavjud tartiblarni zo'ravonlik orqali o'zgartirishga qaratilgan keskin g'oyalarni qabul qilishi tushuniladi. Bu jarayon

ko'pincha diniy ekstremizm va terrorizm bilan bog'liq bo'ladi. Yoshlar orasida radikallashuvning yuzaga kelishiga bir necha omillar sabab bo'ladi. Avvalo, yoshlarning diniy bilimining yetarli emasligi ularning turli noto'g'ri oqimlar ta'siriga tushib qolishiga olib keladi. Bundan tashqari, ijtimoiy adolatsizlik hissi, iqtisodiy qiyinchiliklar, oiladagi muammolar va internetdagi zararli targ'ibot materiallari ham radikallashuvning kuchayishiga sabab bo'lmoqda. Ayniqsa, ekstremistik tashkilotlar internet orqali yoshlarni yolg'on va'dalar, diniy shiorlar va noto'g'ri mafkuralar bilan o'z safiga jalb qilishga urinmoqda.

Terrorizm va ekstremizm jamiyat taraqqiyotiga juda katta salbiy ta'sir ko'rsatadi. Eng avvalo, bunday tahdidlar jamiyatda qo'rquv va beqarorlik muhitini yuzaga keltiradi. Terrorchilik harakatlari natijasida begunoh insonlar halok bo'ladi, infratuzilmalar vayron qilinadi va mamlakat xavfsizligiga jiddiy zarar yetadi. Bundan tashqari, ekstremizm iqtisodiy rivojlanishga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Terrorizm xavfi mavjud bo'lgan hududlarga investorlar kamroq kiradi, turizm rivojlanmaydi va iqtisodiy o'sish sekinlashadi. Radikal oqimlarga qo'shilgan yoshlar esa ta'limdan, oiladan va jamiyatdan uzoqlashib, o'z kelajagini xavf ostiga qo'yadi. Bu esa davlatning inson kapitaliga katta zarar yetkazadi. Diniy ekstremizm millatlararo va dinlararo totuvlikka ham putur yetkazadi. Turli diniy qarashlar o'rtasida nizolar kuchayib, jamiyatdagi barqarorlik izdan chiqishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasida terrorizm va ekstremizmga qarshi kurashish masalasiga alohida e'tibor qaratilgan. Shu maqsadda bir qator muhim qonunlar qabul qilingan. Jumladan, "Terrorizmga qarshi kurash to'g'risida"gi Qonun terrorizmning oldini olish, terroristik faoliyatni aniqlash va unga chek qo'yishning huquqiy asoslarini belgilaydi. Mazkur qonunda terrorizm inson hayoti va xavfsizligiga tahdid soluvchi og'ir jinoyat sifatida baholanadi hamda davlat organlarining terrorizmga qarshi kurashdagi vakolatlari belgilab berilgan. Ushbu qonun fuqarolar xavfsizligini ta'minlash va jamiyatda tinchlikni saqlashda muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining "Ekstremizmga qarshi kurash to'g'risida"gi Qonuni ham yoshlarni zararli g'oyalardan himoya qilishda muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu qonunda konstitutsion tuzumni zo'ravonlik bilan o'zgartirishga qaratilgan faoliyat taqiqlanishi, diniy adovat va nafrat qo'zg'atuvchi materiallarni tarqatish noqonuniy ekanligi belgilangan. Qonunda yoshlarning ma'naviy xavfsizligini ta'minlash va ekstremistik g'oyalarning oldini olish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan.

"Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi Qonun esa fuqarolarning diniy e'tiqod erkinligini kafolatlaydi. Ushbu qonun diniy bag'rikenglikni mustahkamlash, turli konfessiyalar o'rtasida o'zaro hurmat va totuvlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Qonunda diniy tashkilotlarning faoliyat yuritish tartibi belgilangan bo'lib, diniy ekstremizm va mutaassiblikning oldini olishga qaratilgan normalar ham mavjud. Bu esa yoshlarni noto'g'ri diniy oqimlar ta'siridan himoya qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Yoshlar orasida radikallashuvning oldini olishda ta'lim va tarbiya muhim o'rin tutadi. Yoshlarni vatanparvarlik, bag'rikenglik va insonparvarlik ruhida tarbiyalash orqali ularni turli zararli oqimlardan asrash mumkin. Ta'lim muassasalarida diniy savodxonlikni oshirish, yoshlarning media savodxonligini rivojlantirish va internetdagi zararli axborotlardan

himoyalanish ko'nikmalarini shakllantirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Bundan tashqari, oilaning tarbiyadagi o'rni ham beqiyosdir. Ota-onalar farzandlarining bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishi, ular bilan doimiy muloqotda bo'lishi va muammolariga e'tibor qaratishi kerak. Yoshlarni ish bilan ta'minlash, kasb-hunar o'rgatish va ularning jamiyatdagi faolligini oshirish ham radikallashuvning oldini olishda muhim omil hisoblanadi.

Dunyoning ko'plab davlatlari yoshlar orasida radikallashuvning oldini olish bo'yicha samarali tajribalarni amalga oshirmoqda. Masalan,

Singapurda diniy bag'rikenglik siyosatiga katta e'tibor qaratilib, maktablarda turli din va madaniyat vakillariga hurmat ruhida ta'lim beriladi.

Buyuk Britaniyada "Prevent" dasturi orqali yoshlarning ekstremistik oqimlarga qo'shilishining oldini olish choralari ko'riladi.

Indoneziyada esa diniy ulamolar va jamoat tashkilotlari yoshlar bilan faol ishlaydi hamda mo'tadil diniy qarashlarni targ'ib qiladi. Birlashgan Millatlar Tashkiloti ham terrorizm va ekstremizmga qarshi kurash bo'yicha xalqaro dasturlarni amalga oshirib, yoshlarning ta'lim olishi va bandligini ta'minlashni radikallashuvning oldini olishdagi muhim omil sifatida e'tirof etmoqda.

Xulosa qilib aytganda, yoshlar orasida radikallashuvning oldini olish bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biridir. Terrorizm va ekstremizm jamiyat barqarorligi, davlat xavfsizligi va iqtisodiy taraqqiyotga jiddiy tahdid soladi. Shu sababli yoshlarni sog'lom dunyoqarash, milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston Respublikasida qabul qilingan qonunlar terrorizm va ekstremizmga qarshi kurashishning mustahkam huquqiy asosini yaratmoqda. Yoshlarni zararli g'oyalardan himoya qilishda davlat organlari, ta'lim muassasalari, oila va jamoatchilikning hamkorligi muhim o'rin tutadi. Faqatgina birgalikdagi sa'y-harakatlar orqali jamiyatda tinchlik va barqarorlikni saqlash hamda yoshlarning porloq kelajagini ta'minlash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining "Terrorizmga qarshi kurash to'g'risida"gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ekstremizmga qarshi kurash to'g'risida"gi Qonuni.
3. O'zbekiston Respublikasining "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi Qonuni.
4. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
5. Shavkat Mirziyoyev. "Yangi O'zbekiston strategiyasi". Toshkent, 2021.
6. Birlashgan Millatlar Tashkilotining terrorizmga qarshi kurash bo'yicha rezolyutsiyalari.
7. Dinshunoslik asoslari. Toshkent, "Ma'naviyat" nashriyoti.
8. Siyosatshunoslik va xavfsizlik asoslari bo'yicha ilmiy maqolalar va manbalar.
Elektron manbalar:
 1. <https://lex.uz/>
 2. <https://inlibrary.uz/index.php/zdift/article/view/66166>

3. <https://www.in-academy.uz/index.php/ZDIFT/article/view/22178>
4. <https://gov.uz/oz/muzrabot/news/view/125932>
5. <https://cyberleninka.ru/article/n/voyaga-yetmaganlarga-nisbatan-sodir-etiladigan-tazyiq-va-zoravonliklarni-oldini-olish-borasida-tashkilotlar-bilan-hamkorlikni>
6. <https://osot.ubc.ca/2025/09/23/icelandic-prevention-model/>
7. https://nida.nih.gov/sites/default/files/redbook_0.pdf
8. <https://nida.nih.gov/research-topics/prevention>